

Висновки. Як свідчать результати дослідження, методи управління ризиками необхідно застосовувати комплексно, використовуючи найбільш прості з них на стадії попередньої оцінки, а складні, які потребують додаткової інформації, – за остаточного обґрунтування інвестицій. З'ясовано, що результати застосування різних методів і моделей управління ризиками до одного і того ж проекту доповнюють один одного. Вибір оптимального методу управління ризиками проекту залежить від конкретних очікувань інвесторів та їх готовності ризикувати. Зокрема, у кількісному аналізі ризиків найбільш адекватні імітаційні моделі, що поєднують статистичні і моделюючі підходи, побудовані на основі попередньо проведеної якісної оцінки ризиків.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / [О.М. Варченко, А.С. Даниленко, Д.Ф. Крисанов та ін.]. – К.: Хай-Тек Прес, 2011. – 396 с.
2. Вітлінський В.В. Ризикологія в економіці та підприємстві: монографія / В.В. Вітлінський, Г.І.Великоіваненко. – К.: КНЕУ, 2004. – 480 с.
3. Дуброва О.С. Сучасний погляд на ризик-менеджмент як важливу складову системи управління підприємством / О.С. Дуброва // Стратегія економічного розвитку України: наук. зб. – К.: КНЕУ, 2002. – Вип. 1 (8). – С. 45–49.
4. Ермасова Н.Б. Риск-менеджмент організації / Н.Б. Ермасова. – М.: Альфа-Пресс, 2005. – 240 с.
5. Кириченко Т.В. Парадигма фінансового менеджмента / Т.В. Кириченко // Экономические науки. – 2008. – № 12. – С. 23–26.
6. Кошечкин С.А. Концепция риска инвестиционного проекта / С.А. Кошечкин // Административно-управленческий портал. – 2001. – № 5. – С. 27–30.
7. Лукашов А.В. Метод Монте-Карло для финансовых аналитиков: краткий путеводитель // Управление корпоративными финансами. – 2007. – № 1 (19). – С. 18–23.
8. Матвійчук А.В. Аналіз і управління економічним ризиком: навч. посіб. / А.В. Матвійчук. – К.: ЦУЛ, 2005. – 219 с.
9. Машина Н.І. Економічний ризик і методи його вимірювання: навч. посіб. / Н.І. Машина. – К.: Центр навч. л-ри, 2003. – 188 с.
10. Avots I, Dworatschek S. (Eds.). The state of the art in project risk management Proceedings of the INTERNET International Expert Seminar in connection with the PMI/INTERNET Joint Symposium, 1990, Atlanta, Zurich, 1996.

Обоснование системы методов количественного анализа рисков инвестиционных проектов

О.М. Варченко

В статье обобщены методические подходы к управлению рисками, детально раскрыты имеющиеся количественные методы измерения рисков. Предложен метод обоснованной оценки достоверности в инвестиционном проектировании в условиях неопределенности и риска и схема выбора метода количественного анализа рисков в рамках риск-ориентированной системы финансового менеджмента.

Ключевые слова: управление риском, количественный анализ, инвестиционный проект.

Perfection of methods of quantitative analysis of risks and forming of the models of investment projects oriented for the risk

O. Varchenko

In the article methodical approaches to the management by the risks are generalized, the present quantitative methods of measuring of risks in detail are exposed. An optimum method which determines most exact and estimations of authenticity in the investment planning is set, especially in the conditions of vagueness and risk are reasonable. The pattern of choice of method of quantitative analysis of risks is offered within the framework of the system of financial management oriented for the risk are reasonable.

Key words: management by the risk, quantitative analysis, investment project.

УДК 631.155 (477)

ШУСТ О.А., д-р екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

РОЛЬ І МІСЦЕ БЮДЖЕТНОЇ ПІДТРИМКИ У ВІДРОДЖЕННІ М'ЯСНОГО СКОТАРСТВА УКРАЇНИ

Розглядається ефективність бюджетної підтримки в реалізації заходів, спрямованих на відродження скотарства України. Особлива увага надається зміні бюджетної підтримки в умовах членства України в СОТ.

Ключові слова: держава, бюджетна підтримка, скотарство, СОТ.

Постановка проблеми. Державна підтримка аграрного сектору є одним із пріоритетних напрямів здійснення економічної політики у більшості розвинутих країн світу і розглядається як необхідний інструмент аграрної політики за ринкових умов. Необхідність державної бюджетної

підтримки АПК в цілому і сільськогосподарського виробництва зокрема має в Україні багато опонентів, які висловлюють невдоволення втручанням держави в дію ринкових законів і високою вартістю цих заходів. При цьому не враховується специфіка агропромислового виробництва і те, що механізми державної бюджетної підтримки аграрного сектору існують практично у всіх країнах, які мають розвинене сільське господарство.

Система заходів державної бюджетної підтримки вітчизняного АПК формується у міру необхідності, і тому не має системного характеру. Заходи підтримки аграрної сфери часто здійснюються без узгодження з іншими формами державного регулювання, наприклад, антимонопольними, і основний ефект від їх надання одержує не сільське господарство, а суміжні монополізовані галузі (товарні кредити і т.д.). На нашу думку, неефективними слід визнати не форми підтримки, а способи їх використання за умов нееквівалентних міжгалузевих відносин, недосконалості організаційно-економічного механізму в галузі, відсутності відповідного контролю у фінансовій сфері (наприклад, фінансування державних операцій на ринку продовольства).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначення ролі держави у стимулюванні нарощення обсягу сільськогосподарської продукції й обґрунтування механізмів її впливу на розвиток економічних процесів у сільському господарстві та розробку його понятійно-категоріального апарату зробили: Ю. Білик, О. Бородіна, О. Могильний, Г. Мостовий, М. Латинін, Ю. Лузан, М. Корецький, М. Сахацький, Г. Черевко, М. Янків та інші вчені-економісти. У роботах зазначених авторів обґрунтована об'єктивна необхідність державного регулювання сільського господарства, визначені цілі, завдання і функції державного регулювання в процесі ринкової трансформації галузі з урахуванням зарубіжного досвіду та національних особливостей.

Мета дослідження – оцінка впливу бюджетної підтримки на відродження українського скарства.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети використано такі методи: монографічний – під час вивчення літературних джерел, законодавчих чи інших нормативно-правових актів і практики державного регулювання аграрного сектору економіки; структурно-функціональний – для аналізу змін, що відбуваються в сільському господарстві країни для здійснення аграрної реформи; логіко-семантичний – під час обґрунтування теоретичних положень щодо сутності механізму державного регулювання сільськогосподарського виробництва з урахуванням об'єктивних закономірностей та специфічних особливостей галузі в умовах глобальних змін зовнішнього середовища; економіко-статистичний – для аналізу основних техніко-економічних показників сучасного стану сільськогосподарського виробництва в Україні.

Результати дослідження та їх обговорення. Бюджетне фінансування агропромислового комплексу в Україні здійснюється за двома основними напрямками: це безпосереднє фінансування видатків Міністерства аграрної політики і продовольства (МАПП), а також кредитування видатків МАПП.

Видатки на кредитування МАПП не можна повною мірою вважати державною підтримкою, оскільки ці кошти необхідно буде повертати у наступні бюджетні періоди. До слова, саме за рахунок кредитування здійснюється інтервенційна діяльність Аграрного фонду на ринках сільськогосподарської продукції й лізингові поставки техніки державою (табл. 1).

Таблиця 1 – Основні параметри державної бюджетної підтримки у 2011 році, тис. грн

Заходи	Загальний фонд	Спеціальний фонд
Часткова компенсація суб'єктам господарювання вартості будівництва й реконструкції тваринницьких ферм і комплексів, а також підприємство з виробництва комбікормів	500000	
Бюджетна тваринницька дотація й державна підтримка виробництва продукції рослинництва	100000	
Здійснення фінансової підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів	531416,5	
Державна підтримка галузі тваринництва		2030000

Джерело: Закон України «Державний бюджет на 2011 р.»

Сільськогосподарські підприємства можуть одержати компенсацію відсоткової ставки по кредитах у національній або іноземній валюті, що надається на конкурсній основі (відповідно до Постанови Уряду № 96 від 7 лютого 2011 р.) (табл. 1):

➤ у 2007–2009 роках у національній та іноземній валюті відповідно до підписаних договорів;

➤ у 2010 році – за умови, що сума відсотків за використання кредитів і за додатково підписаними договорами, предметом яких є надання банківських послуг (розрахункове обслуговування кредиту, розгляд кредитного проекту, управління кредитом, консультаційні послуги), не перевищує в національній валюті 25% річних, а в іноземній – 16% річних;

➤ 2011 р. – за умови, що сума відсотків за користування кредитами й за додатково підписаними договорами, предметом яких є надання банківських послуг (розрахункове обслуговування кредиту, розгляд кредитного проекту, управління кредитом, консультаційні послуги), не перевищує в національній валюті 21%, а в іноземній – 13% річних [1].

Компенсація по кредитах, залучених у 2009–2010 рр. і у поточному році в іноземній валюті для закупівлі племінної худоби й птиці, а також нової сільськогосподарської техніки й устаткування іноземного виробництва, аналоги якої не виробляються в Україні, згідно із затвердженим у встановленому порядку переліком надається тільки у разі складання позичальником зовнішньоекономічного договору.

Аналіз впливу державної підтримки вирощування молодняка великої рогатої худоби показує, що збитковість з урахуванням дотацій та доплат має тенденцію до збільшення. Під час встановлення підвищених доплат 2008 р. збитковість становила лише 4,3%, за обмеження її розміру 2010 р. збитковість збільшилася до 29,8% (табл. 2).

Таблиця 2 – Вплив державної підтримки на економічну ефективність великої рогатої худоби (в живій масі) у сільськогосподарських підприємствах

Показник	Рік					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Собівартість 1 т реалізованої продукції, грн	7209,9	7737,6	8762,4	11024	12369	13972,4
Ціна реалізації без ПДВ та доплат 1 т, грн	5406,1	4768,5	5171,0	8363	8306	8960,8
Рівень рентабельності (збитковості) (без дотацій), %	-25,0	-38,4	-41,0	-24,1	-32,9	-35,9
Дотації та доплати на 1 т, грн	1036,9	921,8	1499,0	2193	810	850
Ціна реалізації з доплатами та дотаціями 1 т, грн	6443,0	5690,3	6670,0	10556	9116	9810,8
Рівень рентабельності з дотаціями та доплатами, %	-10,8	-26,5	-23,7	-4,3	-26,3	-29,8

Джерело: складено за ф. 50-сх.

У цілому, узагальнюючи викладене вище, необхідно відзначити, що незважаючи на обмежені обсяги державної підтримки, недосконалість механізмів її надання, несвоечасність виплати коштів, державна бюджетна підтримка дещо нівелювала негативний вплив кризи в АПК на фінансово-економічний стан сільськогосподарських товаровиробників. Без неї збитковість по сільському господарству була б вищою.

Аналіз пропозиції продукції тваринного походження дає змогу зробити висновок, що Україна має потенційні можливості забезпечити населення цією продукцією з урахуванням раціональних норм харчування. У 1990 р. на власних земельних ресурсах було вироблено на одну особу м'яса 84 кг, а молока – 472,3 кг. Слід зауважити, що зернових було використано на корм 28 млн тонн за виробництва 51 млн тонн, а експорт їх становив лише 3 млн тонн. 2008 р. отримано зернових 53,3 млн т, використано на корм 13,6 млн т, а 16,7 млн т експортовано, у 2009 р. виробництво становило 46,0 млн т, використано на корм 14,0 млн т, а експортовано 26,2 млн тонн. Це пов'язано з тим, що вигідніше вивозити зерно, а не використовувати для годівлі худоби. Скорочення обсягів використання зерна на корм відбувалося не тільки за рахунок зменшення кількості поголів'я, а і за обмеження годівлі худоби та птиці збалансованими комбікормами [2].

За раціонального використання сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки (зернових, тощо) у разі втручання держави у процес регулювання ринків економічними механізмами в поєднанні з прямою підтримкою окремих галузей є впевненість протягом 3–5 років забезпечити населення продовольством в обсягах для повного раціонального харчування.

Нині фактичний фонд споживання м'яса та м'ясопродуктів протягом тривалого часу становить 1,8–2,1 млн т у рік за потреби за раціональних норм – близько 4,0 млн т, або в 2 рази менше [3].

Неналежний рівень споживання зумовлений низькою купівельною спроможністю всього населення України і ця проблема знаходиться за межами можливостей вирішення в АПК. Отже, на ринку м'ясопродуктів відсутній платоспроможний попит, що за законами ринку стримує виробництво, який проти 1990 р. був однією з головних причин його скорочення.

Із метою обґрунтування необхідності посилення державної підтримки щодо стимулювання відродження галузі м'ясного скотарства в Україні проведемо розрахунок порівняльного експорту зерна та його використання за виробництва м'яса великої рогатої худоби. Таке припущення ґрунтується на тому, що Україна щорічно значні обсяги зернових експортує, які сприяли б формуванню кормової бази для тваринництва (табл. 3).

Таблиця 3 – Розрахунок порівняльної ефективності експорту зерна та його використання у виробництві м'яса в Україні (2010 р.)

Показник	Ефект від реалізації та використання зерна	
	млн дол. США	млн грн
Ефективність експорту фуражного зерна		
Виручка від експорту зерна за контрактними цінами, що склалися (ціна експорту 1 т зерна із ПДВ 213 дол.США x 4 млн т) ¹	852,0	6816,0
Затрати на виробництво експортованого зерна	-	-
Ціна придбання у товаровиробника	650,0	5200,0
Затрати на митне оформлення	100,0	800,0
Транспортні витрати	15,2	121,6
Затрати на зберігання	7,6	60,8
Підприємницький дохід	79,2	633,6
З урахуванням повернення ПДВ	151,2	1209,6
Ефективність імпортозаміщення м'яса власним виробництвом		
Виробництво м'яса у результаті використання 4 млн т зерна замість його експорту (4 млн т: 6,2 т корм.од = 645 тис. т живої маси) ²	-	-
Виробництво у перерахунку на яловичину (забійний вихід 50%) 322,5 тис.т	1126,5	9012,2
Затрати на виробництво 322,5 тис. т м'яса за фактичної собівартості (322,5 тис. т x 13972,4 грн)	563,3	4506,1
Затрати на придбання 322,5 тис. т м'яса за імпортом (322,5 тис. т x 1969,0 дол.США) ³	635,0	5080,0
Прибуток від імпортозаміщення м'яса	71,7	573,9

Джерело: власні розрахунки автора.

¹ За оцінками експертів такий обсяг зерна (4 млн т) може бути необхідним для розвитку м'ясного скотарства у найближчі роки.

² Витрати кормових одиниць прийнято за нормативом на живу масу.

³ 1969,0 дол. США 1 т м'яса, придбаного за імпортом.

За оцінками експертів, потреба зерна для розвитку м'ясного скотарства у найближчі роки може становити близько 4 млн т, експорт якого за умовами 2010 р. дозволяє одержати 1209,6 млн грн підприємницького доходу. Якщо це зерно згодувати худобі, то додатково можна виробити 645 тис. т у живій масі, або 322,5 тис. т у забійній масі. При цьому затрати на його виробництво становлять 4506,1 млн грн. Придбання цього обсягу за кордоном буде вимагати 5080,0 млн грн. Прибуток від імпортозаміщення становитиме майже 573,9 млн грн, або 71,7 млн дол. США. Отже, Україні вигідніше направляти зерно у м'ясне скотарство, ніж експортувати за кордон. Ця тенденція посилиться за умови впровадження у галузь нових ресурсозберігаючих технологій для вирощування та відгодівлі худоби; стимулювання його виробництва подібно тому, як це здійснювалося у рамках пріоритетного національного проекту; захист товаровиробників за допомогою митних заходів від імпорту субсидованого м'яса [4].

Одним із важливих завдань для галузей вітчизняного АПК внаслідок вступу до СОТ є модернізація державної політики підтримки сільського господарства. У Програмі економічних реформ Президента України визначено серед необхідних кроків: «удосконалення системи субсидування для підвищення конкурентоспроможності сектору відповідно до Угоди про сільське господарство СОТ (переорієнтація субсидування на напрями, що відповідають «зеленій скриньці» за методологією СОТ)».

Більшість «зелених» бюджетних коштів у країні спрямовуються на фінансування загальних послуг, особливо на підготовку кадрів для аграрної сфери, послуги з перевірок загального харак-

теру (насіннєві інспекції, ветеринарна служба), науково-дослідні роботи. Однак витрати «зеленої скриньки» програми можуть бути і у вигляді прямих платежів безпосередньо сільгоспвиробникам, на які до 2009 р. було заплановано лише 5% загальної суми цієї програми. Водночас, в інших країнах-членах СОТ прямі виплати сільськогосподарським виробникам, які відповідають критеріям цих програм, становлять від загальної суми «зеленої скриньки»: у Китаї – 15 %, США – 17, Канаді – 56, Європейському Союзу – 73 %.

Для запобігання включення до СВП, ця нова підтримка має відповідати критеріям «блакитної скриньки». Якщо виплати на худобу здійснюються на чітко визначену кількість голів, то прямі виплати за такою програмою будуть належати до програм обмеження виробництва і не підпадати-муть під дію зобов'язань стосовно програм «жовтої скриньки». Крім того, такі виплати повинні здійснюватися на 85 або менше відсотків від базового рівня виробництва [5]. Механізм цих прямих виплат потребує визначення базового періоду (наприклад, 3–4 роки за період отримання дотацій від переробних підприємств), реєстрації виробників (сільськогосподарських підприємств, фермерів, особистих селянських господарств) для участі у такій програмі субсидування, визначення базового рівня виробництва, фіксації поголів'я для подальших виплат та визначення фіксованої ставки прямих виплат на одну корову [6]. В умовах виплати таких прямих платежів має бути зазначено, що ці виплати не є прив'язаними до поточного чи майбутнього виробництва або ціни будь-якого виду продукції. Внаслідок цих виплат ні один із сільськогосподарських товарів не отримує вигоду, оскільки не передбачено вимог стосовно обов'язковості виробництва для отримання цих прямих платежів. Разом із запровадженням цієї нової схеми прямих платежів необхідно припинити виплати на одну голову за приріст поголів'я молочного та м'ясного напряму продуктивності, бо проведення цих виплат буде порушувати дотримання критеріїв.

Складність запровадження подібних програм прямих платежів в Україні є більше нетехнічного характеру, вона лежить у площині сприйняття подібної ідеології як вітчизняними виробниками, так і урядом, насамперед, державними контролюючими органами.

Отже, розглядаючи основні напрями розвитку державної підтримки, необхідно зосередити увагу на наступному. Насамперед, пряма державна підтримка галузі м'ясного скотарства має спрямовуватися на стимулювання підвищення ефективності та конкурентоспроможності. Її основними принципами повинні стати: адресність, прозорість і доступність механізмів для сільськогосподарських товаровиробників. Виплати мають бути ритмічними й повними відповідно до бюджетних призначень. Бюджетні виплати слід проводити господарствам із відгодівлі великої рогатої худоби усіх форм власності.

Висновки. На сучасному етапі необхідне удосконалення системи прямої бюджетної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, у тому числі м'ясного скотарства, через перехід на договірні умови надання підтримки, за якими виділення коштів здійснюватиметься лише за умови виконання товаровиробниками певних умов і зобов'язань перед державою. А саме:

- розробка державної програми розвитку лізингу. Змінити періодичність платежів (із піврічних, поквартальних на річні), впроваджувати обов'язкове страхування племінної худоби, сільськогосподарської техніки, машин і обладнання, що передаються у лізинг. Лізингові внески доцільно розподіляти по роках оренди, з урахуванням ціни придбання техніки, яка передається у лізинг, та всіх посередницьких витрат;

- впровадження програми державної підтримки галузі м'ясного скотарства. Наступний важливий напрям державної підтримки виробництва продукції м'ясного скотарства – бюджетні інвестиції. Очевидно, що ні тепер, ні в перспективі не можна відмовитися від державних інвестицій в АПК і досліджувану галузь;

- розробка норм і стандартів якості м'ясної продукції. Вважається, що в Україні у вирощуванні худоби і птиці не поширене використання стимуляторів росту, антибіотиків, небажаних кормових добавок, ветеринарні служби здійснюють належний контроль за епізологічною ситуацією в країні. У проекті Закону України «Про м'ясо та м'ясні продукти» передбачені вимоги до сировини, що використовується для виробництва окремих видів м'ясної продукції, визначені норми, дотримання яких повинно забезпечити її якість і безпеку;

- атестація об'єктів господарювання. Елементами державного контролю має стати атестація суб'єктів господарювання, крім фізичних осіб, які здійснюють постачання сировини для виробництва, виробництво і переробку м'яса, м'ясної сировини та м'ясних продуктів.

Згідно із Законом України «Про м'ясо та м'ясні продукти» така атестація повинна проводитись один раз на п'ять років, ведеться реєстр атестованих суб'єктів господарювання, визначені підстави

для їх переатестації. Позитивні дії у напрямі атестації переробних підприємств уже здійснюються. Вона передбачена й зобов'язаннями щодо міжнародного співробітництва у сфері забезпечення якості і безпеки м'яса та м'ясних продуктів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Діброва А.Д. Ефективність державної підтримки виробництва продукції тваринництва в Україні / А.Д. Діброва // Економіка АПК. – 2010. – № 9. – С. 54–60.
2. Силивончик А. До и после / А. Силивончик // Бизнес. – 2011. – № 29 (964). – С. 69–70.
3. Яців І.Б. Регіональний ринок м'яса: ефективність функціонування і перспективи розвитку: монографія / І.Б. Яців, С.Ф. Яців. – Львів, 2008. – 185 с.
4. Шпичак О.М. Проблеми адаптації ціноутворення на продукцію АПК України до євроінтеграційних умов / О.М. Шпичак // Науковий вісник Нац. ун-ту біоресурсів та природокористування України. – 2007. – № 110, ч. 2. – С. 15–21.
5. Шпичак О.М. Якість і ціна сільськогосподарської продукції / О.М. Шпичак // Науковий вісник Нац. ун-ту біоресурсів та природокористування України. – К., 2010. – № 154, ч. 1. – С. 11–19.
6. Дем'яненко М.Я. Проблемні питання державної політики фінансової підтримки сільського господарства / М.Я. Дем'яненко // Економіка АПК. – 2011. – № 7. – С. 67–75.

Роль и место бюджетной поддержки в возрождении мясного скотоводства Украины

Е.А. Шуст

Рассматривается эффективность бюджетной поддержки в реализации мероприятий, направленных на возрождение мясного скотоводства Украины. Особое внимание обращается на изменение бюджетной поддержки в условиях членства Украины во ВТО.

Ключевые слова: государство, бюджетная поддержка, скотоводство, ВТО.

Role of budget support in the revival of beef cattle Ukraine

E. Shust

We consider the effectiveness of budget support in the implementation of measures to revive cattle Ukraine. Particular attention is paid to changes in budget support Ukraine's membership in WTO.

Key words: state budget support and cattle, WTO.

УДК 330.341.1

ГУБЕНКО В.І., д-р екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

СКЛАДОВІ, СУПЕРЕЧНОСТІ ТА ФАКТОРИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Здійснено аналіз умов формування інноваційної економіки, її особливостей в Україні та в інших країнах. Доведено, що відставання окремих галузей сприятиме зниженню можливостей загального піднесення, тому самодостатньою може бути лише така економіка, в якій інновації пронизуватимуть всю господарську піраміду – від сільського господарства і добувної промисловості до обробної, фінансової системи, науки, освіти та інституціональних змін. Встановлено, що перехід на інноваційний шлях розвитку України потребує комплексного підходу щодо оздоровлення економічної, соціальної і правової інфраструктури, пріоритетними мають стати не підтримка окремо обраних галузей, а створення інноваційного клімату та підготовки кадрів. Здійснено аналіз розвитку зовнішньоекономічної діяльності України і АПК за 2000-2011 рр. та доведено, що АПК був і залишається основою інноваційного розвитку країни і експорторієнтованою галуззю.

Ключові слова: інновації, диверсифікація, освіта, досвід перетворень, науково-технічні досягнення, експорт і імпорт, сальдо, коефіцієнт покриття.

Постановка проблеми. Головним завданням України в умовах сучасності є інноваційний розвиток, без реалізації якого на невизначений термін відкладаються наші явні і приховані надії – наздогнати за рівнем техніко-економічного розвитку та добробуту передові країни. Перед нами стоять більш складні завдання ніж були перед країнами перших двох ешелонів, метою яких була стратегія «доганяючої» індустріалізації – Франція, Люксембург, Швеція, Данія, Швейцарія та Німеччина, Росія, Італія, Японія, як країни другого ешелону. Нині, коли у світовому авангарді формується постіндустріальна економіка, інші країни, в тому числі і Україна, не можуть обмежуватись тільки «доганяючою» індустріалізацією, що значно складніше. Тепер вирішального значення набуває не виробництво автомобілів, розвиток чорної і кольорової металургії, навіть комп'ютерів, а загальний рівень професіоналізму працездатного населення, рівень знань і націленість всієї нації на інновації в усіх галузях.